

Международна конференция „Светове от камък: интердисциплинарни проучвания на каменни сечива“, 15–19 септември 2025 г., Солун, Гърция

Наталия Иванова ^a

^a Отдел Експозиции, Национален археологически институт с музей, Българска Академия на Науките, София, България; natalia.ivanova@naim.bg

International conference “Worlds of Stone: interdisciplinary approaches of ground stone technologies”, 15th–19th September 2025, Thessaloniki, Greece

Nataliya Ivanova ^a

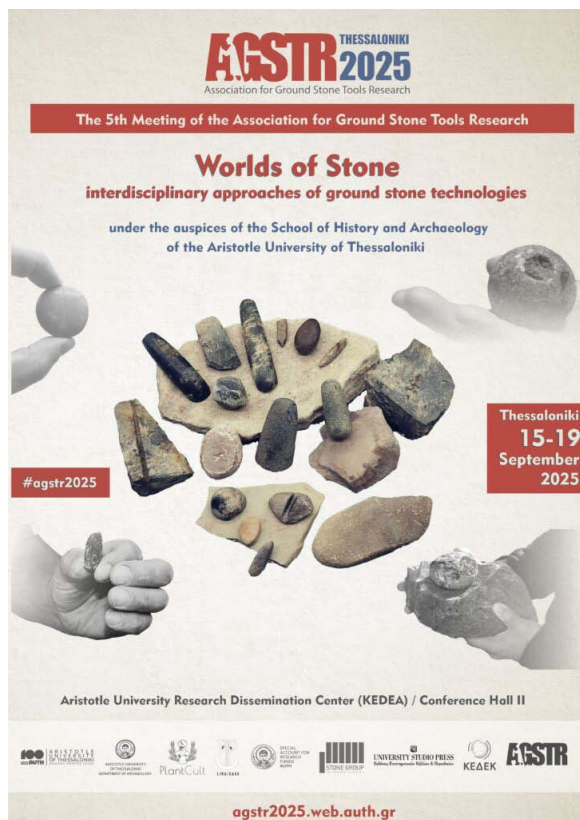
^a Exhibitions Department, National Archaeological Institute with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria; natalia.ivanova@naim.bg

От 15 до 19 септември 2025 г. в гр. Солун, Гърция, се състоя петата среща на Асоциацията за изследване на каменни сечива (5th Meeting of the Association for Ground Stone Tools Research) с тема на конференцията „Светове от камък: интердисциплинарни проучвания на каменни сечива“. Тя бе организирана от Солунския университет Аристотел, Лабораторията за интердисциплинарни изследвания в археологията (L.I.R.A.) и ERC PlantCult лаборатория. Домакин на събитието бе Aristotle University Research Dissemination Center (KEDEA) (обр. 1).

Конференцията се провежда на всеки две години и обединява изследователи на каменни сечива, каменни съдове и накити. През 2025 г. тя се проведе присъствено, като два доклада бяха представени онлайн. В програмата бяха включени и една постерна сесия, както и две кратки (flash talk) презентации. Над 50 участника от Европа, Африка, Азия, Северна Америка и Австралия представиха резултатите от своите проучвания.

В рамките на пет дни бяха изнесени 51 доклада, разделени в шест сесии, обхващащи въпроси като методика и иновативни аналитични подходи; икономически аспекти; регионални и диахронни перспективи; производство, употреба и излизане от употреба; подготовка на храна и кулинарни практики; социални и символични аспекти. Проф. Стивън Митън от университета в Рединг, Великобритания, изнесе основна лекция на тема „Размисли и разговори за камъните и какво да правим с тях: минало и настояще“.

Първата сесия бе посветена на проблеми на методиката и прилагането на иновативни аналитични подходи. Представените доклади разгледаха производствения процес на хромелни камъни на базата на етноархеологически проучвания в Етиопия, прилагането на експеримен-

Обр. 1. Постер на конференцията
Fig. 1. The conference poster

тален и морфометричен подход при изследването на употребата на брадви с дупка в Централна Европа, както и използването на географски информационни системи с цел изясняване на контекста на каменни сечива от значимия обект Hell Gar в САЩ, стратиграфската им позиция и връзката им с други артефакти. Докладът на Хадар Ахитув от Университета в Хайфа представи нови данни за употребата на каменен хаван и чукалки от обект el-Wad Terrace, Израел, включващ най-богатата колекция на каменни сечива от Натуфийската култура. Резултатите от проведеното микроботанично изследване – анализ на зърна скорбяла – са директно свидетелство за употребата на сечивата в обработката на растителна храна и доказва още веднъж значението на този метод за разкриване функцията на каменните оръдия. Значителен принос със своята изчерпателност и аналитични методи представи докладът, посветен на различната употреба на каменни чукалки в късната праистория, изнесен от Роберто Риш от Автономен Университет на Барселона. Включвайки етнографски, експериментален, трасологичен, статистически и сравнителен анализи, авторите извеждат характерни критерии в следите от употреба, на базата на които предполагат функционалното разграничаване на каменните чукалки.

Втората сесия обедини презентации с акцент върху икономическите аспекти на каменните сечива. Докладът на Весна Вучкович и колектив представи комбинация от традиционни и интердисциплинарни методи в анализа на каменни оръдия от къснобронзово селище и некропол в Югоизточна Сърбия, демонстрирайки употребата на някои от тях за стриването на пигменти, докато други са използвани за обработка на материали като дърво и кост. Авторите подчертаха слабата проученост на този клас артефакти през бронзовата епоха в Централните Балкани, въпреки приноса им за разкриване организацията и икономическите аспекти на обществата, обитавали района. Каролин Амон (Франция) представи резултатите от дългогодишни изследвания върху организацията на производство на оръдия за смилане от над 20 ранно-неолитни обекта от Парижкия басейн. Сесията беше допълнена от презентации, разглеждащи функцията и икономическото значение на колекции от каменни сечива от обект от каменно-

медната епоха на Иберийския полуостров, както и такива от ранната и късната бронзова епоха в Централна Европа.

Докладите, включени в третата сесия, с широк географски и хронологически обхват, поставиха основни въпроси като добив на суровина, изработка, типология, употреба, специализация, регионални различия, местни традиции и чужди влияния на колекции от хромелни камъни, хавани, чукалки, каменни брадви и скални изсичания. Христос Стергиу представи обобщение на резултатите от дългогодишни проучвания на суровини в Северна Гърция с акцент върху неолитните обекти Авги, Диспилио, Коромилия, Макри, както и Архонтико и Ангелохори (бронзова епоха), разкривайки разлики в предпочитанията на суровини за направата на каменни оръдия. Докладът на Ана Струлия и колектив представи предизвикателствата в класификацията на каменни артефакти с вдлъбнатина от три обекта от ранния и средния неолит в Тесалия. Докато една част са определени с голяма доза сигурност като мраморни съдове, то функцията на други остава неизяснена за момента.

Фокус на четвъртата сесия бяха презентации, проследяващи целия процес от изработване и употреба до бракуване на каменни оръдия. Изнесените доклади включваха регионални проучвания върху разнообразни каменни артефакти, сред които най-голямата колекция от престижни базалтови съдове от халколитния обект Агамим, Израел, представена от Марина Бекер, каменни сечива от ранножелязната епоха на обект Тел Шикмона, Израел, с автор Шей Шамиш, както и колекцията от каменни артефакти от обект от предкерамичния и ранния неолит в Южна Йордания, представена от Стивън Митън. Давид Илан обобщи данните за типологията, технологията и културната среда на бусове от халколитния период в Близкия Изток. В немалко проучвания са приложени интердисциплинарни методи, включващи контекстуален, сравнителен и трасологичен анализ. Докладът на Дани Хондроу от Солунския университет Аристотел синтезира резултатите от изследването на колекцията каменни сечива от Дикили Таш, Североизточна Гърция. Данните разкриват традициите в технологията и функцията на каменните оръдия от обекта, използвани в обработката на житни и бобови култури. Анализът на колекцията от каменни сечива от раннобронзовото селище Коропи в Атика, представен от Мария Мекси, показва наличието на повтарящи се типове, откривани заедно със специфични материали като керамика, глинени калъпи и кремъчни оръдия, което свидетелства за наличието на обособени места извън жилищен контекст с вероятно специализирана функция. Георгиос Версанис представи интересен доклад за употребата на пемза за направата на сечива, документирана в селище на остров Тирасия, Гърция, с дата ранна и средна бронзова епоха, и как древните обитатели са се възползвали от тази естествена и широко разпространена суровина. Сесията беше допълнена от две презентации, представящи съответно технологичните и морфологични характеристики на колекцията от полирани каменни оръдия от укрепеното халколитно селище Вила Нова де Сао Педро, Португалия, както и резултатите от технологични, трасологични и експериментални проучвания за проследяване на процеса на пробиване на отвор за дръжка на брадви в Централна Европа. Интересна дискусия относно възможните функции предизвика докладът на проф. Стивън Митън, представящ употребата и произхода на колекцията от огладени камъчета на обект от мезолита на остров Айла, Западна Шотландия.

Водеща тема на петата сесия бе обработката на хранителни продукти и кулинарни практики. Докладът на Младен Йовичич (Сърбия) представи детайлно появата, разпространението и типологията на ротационни мелници от римските провинции в Централните Балкани. Авторът акцентира върху слабата проученост на темата в региона. Наталия Иванова представи резултатите от съвместна работа с Петър Лещаков, Ханна Александрова и Йорданка Илиева върху изследването на фиксирани съоръжения за смилане от раннохалколитно селище (обект № 5) при град Чирпан, България, с акцент върху организацията на пространството и функции-

ята на хромелните камъни. Резултатите от извършения микроботаничен анализ – фитолити и зърна скорбяла от работните повърхности на хромелите, свидетелстват за употребата им в подготовката на растителна храна. Андреа Зупанчич (лаборатория DANTE, Римски Университет Ла Сапиенца) представи проект, прилагащ интердисциплинарен подход в изследването на каменни сечива от обект от акерамичния неолит в Йордания. Иновативен в методологическо отношение, проектът интегрира оптичен микроскоп, конфокален микроскоп и 3D анализ на повърхността с цел изследване на следите от употреба и микроботанични останки, разкривайки функцията на изследваните каменни артефакти и подчертавайки значението на растителните храни в диетата на първите земеделци в Югозападна Азия.

Последната, шеста сесия обедини доклади с акцент върху социалните и символични аспекти на каменните оръдия. В своята презентация Луис Съндергаард използва ГИС-базиран пространствен анализ в изследването на контекста на откриване на хромелни камъни в жилища от желязната епоха в Дания. Констатирани са повтарящи се практики във вторичната употреба на хромели в жилищен контекст, често полагани в основите при входа, с вероятно символично значение. В своя доклад Тасос Бекиарис разгледа колекции от каменни брадви и тесли от неолитни обекти в Северна Гърция. Авторът коментира технологията на изработка и контекста на откриване, както и визуалните свойства на материалите, от които са направени, свидетелстващи за представите за естетическа и материална стойност на артефактите. Изследването на Яел Абади-Рейс върху група изцяло запазени базалтови паници от обекти от гасулския период (среден и късен халколит в Южен Левант) постави въпроси, свързани с ритуалното им значение и контрастът с фрагментирани такива, открити в гробен контекст.

Предвиденото време за въпроси между докладите, както и ползотворните дискусии след края на всяка сесия, повдигнаха съществуващи проблеми, с които изследователите се сблъскват, и представиха нови идеи за бъдещи проучвания. Често подчертавана бе необходимостта и значението от прилагането на интегриран подход при изследването на каменни сечива. Немалко автори посочиха желание и готовност за колаборация със специалисти от различни интердисциплинарни сфери – несъмнено положителна страна с оглед на бъдещото развитие на проучванията и правилното интерпретиране на функцията и значението на каменните сечива.